

Ружица Левушкина

Институт за српски језик Српске академије наука и уметности – Србија

Међународни центар за православне студије, Ниш – Србија

ruzica.bajic@isj.sanu.ac.rs

Милош Јовановић

Студент Православног богословског факултета Универзитета у Београду

Аранђеловац – Србија

fotios1995@gmail.com

ИЗДАВАЧКА И ХИМНОГРАФСКА ДЕЛАТНОСТ ПРОТОЈЕРЕЈА-СТАВРОФОРА МИРКА Р. ПАВЛОВИЋА*

Апстракт: У раду је представљено химнографско стваралаштво протојереја-ставрофора Мирка Р. Павловића, као и његова издавачка делатност. Док је писањем химнографије почео да се бави у поодмаклој животној доби, издаваштвом се бавио већ као млад свештеник у Битољу, сарађујући у раду и са светитељима Јованом Шангајским и Николајем Жичким. Дати су подаци како о његовим оригиналним химнографским текстовима (потпуним службама, тропарима, кондацима и акатистима), тако и о раду на редакцији и допуни већ постојећих богослужбених текстова. Стваралаштво протојереја Мирка је настало претежно на црквенословенском језику, а његов добар део данас се чува необјављен у приватном поседу, те је један од циљева рада да се подстакне сакупљање и штампање његових необјављених химнографских текстова. Други циљ је упознавање шире научне и културне јавности са стваралаштвом протојереја Мирка Павловића.

Кључне речи: протојереј Мирко Павловић, химнографија, издавачка делатност, служба, тропар, кондак, акатист, литографија.

* Рад је финасирано Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије према Уговору број 451-03-136/2025-03/ 200174 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ. Настао је на основу реферата изложеног на међународној научној конференцији *Современная православная гимнография* одржаној на Институту руског језика В. В. Виноградова Руске академије наука у Москви, 27. и 28. фебруара 2020. Реферат је на руском језику том приликом изложила Ружица Левушкина, док други аутор, Милош Јовановић, има у свом поседу добар део стваралаштва протојереја Мирка Павловића. Овом приликом аутори се захваљују породици на уступљеној заоставштини без које не би било овога рада. Такође, аутори се захваљују протојереју-ставрофору Илији Шмигићу за омогућени увид у део заоставштине проте Мирка који се налази у његовом власништву. Посредник између два аутора био је Зоран Станчевић, оснивач и уредник сајта povisrbijak.narod.ru, савремени писац химнографских текстова и уопште прегалац на пољу химнографије. Овом приликом аутори му се захваљују како на томе, тако и на пажљивом читању текста и корисним сугестијама. За исто се захваљују и другом савременом младом химнографу, мр Лазару Љубићу.

0. Увод

Будући да до сада није довољно истражено, приказано и вредновано целокупно стваралаштво протојереја-ставрофора Мирка Р. Павловића, аутори рада одлучили су да овом приликом покушају да попуне ту лакуну у познавању српске химнографије, црквеног издаваштва и уопште новије српске црквене и културне историје. Након кратке биографије, излажу се детаљно резултати рада овог протојереја, најпре на издаваштву, а потом на писању и редакцији химнографских текстова.

1. Животопис

1.1. Протојереј-ставрофор Мирко Павловић рођен је у Пећи, 2. априла (по јулијанском календару)¹ 1900. године, као шесто дете у породици Раденка Павловића, терзије, и Александре, рођене Веселиновић.² Одрастао је у јабланичком селу Накривањ, а основну школу похађао је у Лесковцу.³ По окончању основне школе, 1910. године прота је започео школовање у Београдској богословији, у време када су међу предавачима биле истакнуте личности Српске Православне Цркве⁴, попут протосинђела Доситеја Васића (1877–1945), потоњег свештеноисповедника, јеромонаха др Николаја Велимировића (1880–1956), данас такође канонизованог светитеља и Јосифа Цвијовића (1878–1957), касније битолског епископа и скопског митрополита, те славних музиколога Стевана Стојановића Мокрањца, Јована Зорка и Стевана Христића.⁵ За време окупације, када је Богословија Светог Саве у Београду услед ратних операција престала с радом, боравио је у родитељском дому у Лесковцу и тамо изучио кројачки и књиговезачки занат.⁶ Богословски испит зрелости положио је 1921. године у Сремским Карловцима.⁷ Исте године ступио је у брак са Персидом Кржалић,⁸ с којом ће имати троје деце.⁹

1.2. Свештени чин ђакона, а потом и презвитера, примио је у Зајечару, 18. и 19. децембра 1921. године, руком епископа тимочког и администратора Нишке епархије,

¹ У раду ће се надаље наводити датуми према јулијанском календару кад се ради о догађајима до 1919. године, а такође и кад су у питању датуми празновања светих. У осталим случајевима датирање је према грегоријанском календару.

² Крштен је у цркви Вазнесења Господњег у Медвеђи, 27. априла 1900. године. Чин крштења извршио је свештеник Михаило Поповић, а кум је био Михаило Гирић, бакалин из Медвеђе. Подаци су преузети из *Крштенице* чији се оригинал налази код Љиљане Бандић, унуке протојереја Мирка.

³ Лесковачки Гласник 1925, 2.

⁴ У даљем тексту СПЦ.

⁵ Марковић 2011, 125–134; Стефановић 1971, 8.

⁶ Лесковачки гласник 1925, 2–3; Кашић 1977, 219. О овоме сазнајемо и из *Посмртног слова* које је написао протојереј-ставрофор др Живота А. Михаиловић, дугогодишњи пријатељ протојереја Мирка (в. Михаиловић 19776). Овај необјављени рукопис данас се налази код једног од аутора овог текста, Милоша Јовановића.

⁷ Богословију је похађао и матурирао у генерацији са Храниславом Ђорићем, потоњим патријархом Германом, и Животом Маринковићем, потоњим ректором Призренске богословије (Јовановић 2017, 47).

⁸ Персида Кржалић рођена је у Лесковцу 8. јуна 1902. године (Српска православна црква – Црквени суд епархије битолске: Службенички лист, 2; у даљем тексту само: Службенички лист). Службенички лист се налази у поседу Љиљане Бандић, унуке протојереја Мирка.

⁹ Љубицу (1922), Добривоја (1925) и Љубомира (1930) (Службенички лист, 2).

др Иринеја Ћирића.¹⁰ Прве године свештеничке службе провео је у Лесковцу.¹¹ На позив епископа битолског Јосифа Цвијовића, 1925. године је прешао у Битољ.¹² Поред парохијске службе, обављао је дужност старешине Саборног храма Светог великомученика Димитрија, те архијерејског намесника и, касније, заменика.¹³ У Битољској богословији био је ангажован као диригент школског хора и наставник црквеног појања са правилом.¹⁴ По доласку бугарских окупационих власти у Вардарску бановину, маја месеца 1941. године бива протеран, те се враћа у Лесковац где је, по благослову епископа нишког Јована Илића (1884–1975), обављао дужност свештенослужитеља при Лесковачкој болници.¹⁵ Службу пароха при неколико београдских храмова обављао је од 1949. до 1964. године.¹⁶ По одобрењу патријарха Германа Ћорића (1899–1991), повукао се у пензију 1964. године¹⁷ и од тада је често боравио у српским манастирима, учећи монаштво црквеном појању и богослужбеном уставу.¹⁸

1.3. Упокојио се у Београду, у навечерје спомена свештенослужитеља Иринеја Лионског, 4. септембра 1977. године. Архимандрит Јустин Поповић, прослављен као преподобни Јустин Ћелијски, веома га је ценио и говорио да је то „редак

¹⁰ *Уверење о рукоположењу* је издао Духовни суд Нишке епархије под бројем: СБр. 2168 од 8. марта 1922. године. Сва документа и акти црквених власти који се помињу у овом раду чувају се данас код једног од аутора овог рада, Милоша Јовановића. Једна од унука протојереја Мирка Павловића, Гордана Влаховић, ћерка Љубице Дончић рођене Павловић, уступила му је део протине заоставштине који се налазио код ње.

¹¹ Постављен је за капелана свештенику Проки Станковићу, пароху VI Лесковачке парохије (одлука: Ебр. 1907 од 19. децембра 1921. године). Постављен је и за пароха VI Лесковачке парохије (одлука: СБр. 2168 од 8. марта 1922. године).

¹² Лесковачки гласник 1925, 3; Гласник 1926, 146. Према подацима из *Службеничког листа* (стр. 4) примљен је у сvezу клира Битољске епархије и постављен за пароха III Битољске парохије, одлуком Ебр. 410 од 27. априла 1925. године, а касније је постављен за пароха I Битољске парохије, одлуком Ебр. 2044 од 28. децембра 1927. године.

¹³ Арсић 1930, 53; Кашић 1977, 219; Гласник 1939, 220. Постављен је за архијерејског заменика, одлуком Ебр. 1076/939 (Службенички лист, 3).

¹⁴ Петковска 2014, 48. Ректор Битољске богословије архимандрит др Нектарије Круљ, 14. маја 1925. године обавештава Министарство вера да је Управа Богословије ангажовала проту Мирка као хоровађу (документ је заведен у деловодном протоколу Битољске богословије под бројем 355/925). У истом допису обавештава Министарство да ће наредне школске године (1925/1926) ангажовати проту Мирка као „хonorарног наставника за нотну и црквено појање“. Препис документа данас се налази у власништву једног од аутора овог рада, Милоша Јовановића.

¹⁵ Одлука ЦСБр. 12831 од 27. септембра 1941. године (Гласник 1942, 24).

¹⁶ Примљен у сvezу клира Архиепископије београдско-карловачке и постављен за пароха IV Бањичке парохије (одлука: АЕМБр. 718/48 од 28. јула 1949. године); постављен за старешину Храма Светог цара Константина и Јелене (одлука: АЕМБр. 1374 од 8. септембра 1949. године); постављен за пароха II Парохије при Храму Светог Николе и на дужност старешине тога храма (одлука: АЕМБр. 1222 од 4. октобра 1951. године, и одлука: АЕМБр. 1223 истог датума); постављен за пароха II Парохије при Храму Светог Саве (одлука: АЕМБр. 660 од 12. јуна 1952. године); постављен за пароха II Парохије при Храму Светог апостола и евангелисте Марка (одлука: АЕМБр. 861 од 14. септембра 1953. године).

¹⁷ Гласник 1964, 400.

¹⁸ Својеврсни извештај о протиним четворомесечном боравку и раду у манастиру Хиландару објавио је јеромонах Митрофан Мишулић Хиландарац (Мишулић 1972, 10). Поред манастира Хиландара, истим поводом боравио је и у манастирима Жича, Раваница, Љубостиња, Манасија, Сретење (овчарско), Савина, Ћелије (ваљевске) и др. Сведочанство о раду у манастирима сачувано је у више писама, у којима управе наведених манастира исказују благодарност протојереју Мирку. Поменута писма данас се налазе код једног од аутора овог текста, Милоша Јовановића.

свештенослужитељ који има дар непрестане молитве“.¹⁹ Био је изузетан проповедник. Један његов пријатељ, сабрат и колега, Љуба М. Костић, написао је о њему следеће стихове који ово доказују:

Ти с љубављу, драги брате,
Проповедаш Божје речи
И проповед свака твоја
Многа људска срца лечи.
Јер верујеш тврдо у то
Што речима приповедаш,
Јер и радом и животом
Христа Бога исповедаш.²⁰

2. Издавачка делатност

2.1. Рад на приређивању и издавању публикација протојереј Мирко Павловић отпочео је током службовања у Битољу. Вођен потребом да обезбеди одговарајући материјал за наставу и рад хора Богословије, окупио је групу даровитих ученика и са њима организовао својеврсну литографску секцију. Опрема за рад литографије се, по свему судећи, налазила у власништву проте Мирка.²¹ Прво издање литографије, *Страно пјеније* Стевана Стојановића Мокрањца, уприличено је крајем 1928. године, а последње, *Статије за мушки хор*, 1939. године.²² Међу сарадницима секције се помињу: Миливоје Павловић (1928), млађи брат проте Мирка, Михаило Зиновић (1928), Љубомир Ивановић (1930), В. Кандић (1932), Јосиф Иљук (1933, 1936), Лазар Поповић (1933/1934), Иван Густуј (1933/1934) и Тома Прерадовић (1937).²³

2.2. Тридесетих година се у литографији Мирка Павловића, поред објављивања музикалија, радило и на умножавању химнографских последовања која прослављају просијаваше свете Охридско-битолске епархије и патроне самога Битоља. Сачувани су оскудни али драгоцени подаци који показују да се радило на публиковању најмање четири службе: светој великомученици Недељи,²⁴ преподобном Науму Охридском, светом Еразму Охридском и преподобном Нектарију Битолском. Прецизније, у току школске 1933/1934. године литографска секција радила је на припреми за умножавање *Службе светој великомученици Недељи*. Нажалост, није познато да ли је ова служба објављена, будући да је сачуван само њен предложак који је исписао Јосиф Иљук у сарадњи са Лазарем Поповићем и Иваном Густујем.²⁵ У истом периоду је у литографији

¹⁹ Усмено сведочанство монахиње Гликерије Јањић, игуманије манастира Ћелије код Ваљева. Постоји и записано сведочанство о томе да је преподобни Јустин Ћелијски много поштовао проту Мирка (в. Поповић 1999, 393, у фусноти).

²⁰ Стихови су настали у манастиру Ваведене у Београду, на дан манастирске славе 4. децембра 1955. године. Рукопис песме с посветом аутора данас се чува код Љиљане Бандић, унукe протојереја Мирка Павловића.

²¹ На ову претпоставку нас упућује насловна страна *Литургије за мушки хор*, где се као издавач наводи: Литографија М[ирка] Павловића (Павловић 1933).

²² Мокрањец 1928; Павловић 1939.

²³ Мокрањец 1928, 471; 203; Павловић 1930, 3; Павловић 1933, 23; Павловић 1936, 2; Павловић 1937, 1. У предлошку *Службе светој великомученици Недељи* подаци о литографима налазе се на насловној и 25. страни.

²⁴ У предграђу Битоља постоји Црква Свете великомученице Недеље, која је подигнута 1863. године.

²⁵ Предложак се данас налази у власништву протојереја-ставрофора Илије Шмигића, старешине Храма светог архангела Гаврила у Београду. Наследници протојереја Мирка су њему, као своме

умножен један табак *Службе светом Науму Охридском*.²⁶ Поред поменутих последовања, постојала је замисао да се објаве и службе преподобном Нектарију Битољском и Светом Еразму Охридском. У ту сврху јеромонах Јован Максимовић²⁷ је превео с грчког на црквенословенски језик службе преподобном Нектарију и Светом Еразму. Рукописе превода је потом предао проти Мирку на лекторисање и евентуалну допуну.²⁸ Започети рад из непознатих разлога је прекинут.²⁹

2.3. После готово дводеценијског прекида, прота је обновио издавачку делатност у Београду 1956. године. Тада је објавио *Литургију светог Јована Златоуста за мушки хор*. Наредних година уприличио је више издања штампаних музикалија, да би 1969. године отпочео са публикавањем химнографских дела – служби и акатиста. За разлику од битољског периода, када је књиге умножавао путем литографије, у Београду је издања уприличио у виду фототипа. Припрема за издавање састојала се у следећем: претходно исправљен и сређен текст служби или музикалија прота Мирко је исписивао на листовима формата А4, а потом су калиграфски предлошци умножавани у неколико штампарија. Тираж издања је варирао између 300 и 1000 примерака.³⁰ Издања су махом двобојна: *impressum*, богослужбене напомене, почетна слова и колофони дати су у црвеној, а химнолошки текстови у црној боји. Изузетак су службе преподобном Петру Коришком, Ромили Раваничком и Прохору Пчињском, које су штампане у црно-белој техници. Почев од 1956. године, па до своје блажене кончине, протојереј Мирко објавио је око двадесет музикалија и двадесет једно богослужбено последовање.

3. Химнографска делатност

3.1. Прву службу протојереј Мирко Павловић саставио је са непуних седамдесет година живота и готово пет деценија свештеничке службе. Будући да је био познат по великој ревности за богослужење, може се рећи да је у своје саставе уткао васколико молитвено искуство.³¹ У „свети посао“, како је називао химнографију, ушао је на подстрек епископа браничевског Хризостома Војиновића, приредивши *Службу преподобном Петру Коришком*.³²

3.1.1. Препознавши значај протиног рада на уобличавању и штампању поменуте службе, САС, на предлог епископа бачког Никанора Иличића, умолио је протојереја Мирка

парохијском свештенику, уступили један део заоставштине протојереја Мирка.

²⁶ Поменути табак и његов предложак данас се налазе код једног од аутора овог рада, Милоша Јовановића.

²⁷ Јеромонах Јован Максимовић, потоњи епископ шангајски (први пут прибројан лику светих 1994. године од стране Заграничне Руске Цркве) предавао је у Битољској богословији између 1928. и 1934. године (Петковска 2014, 60–62).

²⁸ На рукописима нису сачувани подаци о времену настанка превода. Међутим, њихов настанак свакако треба ставити у период боравка јеромонаха Јована у Битољу, који је познат (в. претходну напомену). Рукописи се данас налазе у поседу протине унучке Љиљане Бандић. Један препис *Службе преподобном Нектарију* епископ шангајски Јован Максимовић послао је Светом архијерејском синоду (у даљем тексту: САС) 4. септембра 1936. године (Вуковић 2011, 102).

²⁹ Један од могућих разлога због којих је прекинут тај пројекат јесте истовремени рад САС на издавању *Србљака* којим би се, поред осталог, обележила „светосавска“ 1935. година. Председник комисије је био епископ охридско-битолски Николај Велимировић. О раду на издавању *Србљака* тридесетих година прошлог века в. Вуковић 2011, 95–114.

³⁰ Протић 1978, 196; 199–200; 202; 205; 208; 213; 217.

³¹ Јовановић 2017, 48.

³² Овај податак сазнајемо из писма које је прота Мирко упутио монахињи манастира Ћелије код Ваљева, Антонини Јањић. Данас се налази код једног од аутора овог рада, Милоша Јовановића.

да за потребе новог издања Србљака састави „на црквенословенском језику целокупну службу преподобном Гаврилу Лесновском“.³³ У наредном периоду, по молби САС саставиће још четири службе. За сваку службу коју је саставио и објавио, прота је у impressum-у или колофону напоменуо да је она „резултат труда и искрене жеље“ да захтеву САС „најсавесније удовољи“. Имајући у виду значај његовог рада, САС је, на предлог епископа Хризостома, поставио проту за члана Синодске комисије за издавање новог Србљака.³⁴

3.1.2. Стваралаштво проте Мирка је у црквеној јавности прихваћено са великим одушевљењем, нарочито међу клиром. Патријарх Герман, те епископи: браничевски Хризостом Војиновић, шабачки Јован Велимировић, жички Василије Костић и далматински Стефан Боца су у више дописа подручном свештенству и монаштву препоручивали да набаве протине службе.³⁵ Такође, његове службе и музикалије су убрзо по изласку из штампе стизале до храмова у Западној Европи, Америци и Аустралији. Овове су посебно допринели „огласи“ и прикази књига у црквеним гласилима и новинама СПЦ. С друге стране, за време протиног живота у црквеној штампи су често истицани значај и квалитет новосостављених служби. У том погледу се посебно истицао протојереј др Живота Михаиловић. У једном чланку о протојереју Мирку написао је следеће:

Познат је као редак ревнитељ у вршењу светих богослужења и одличан зналац црквеног типика и појања. Такође добро познаје житија светих, посебно оних српских светитеља којима пише службе. Изврстан је познавалац црквенословенског језика на коме саставља службе. Просто је за дивљење како лепо зна ортографију, фонетику, морфологију и синтаксу. Има и добар фонд речи, што му омогућава да лако изрази догађаје које опева.³⁶

3.1.3. Правећи кратак приказ историје химнографије у Православној Цркви и код Срба, исти протојереј сврстава свог колегу Мирка Павловића у ред најзначајнијих и најплодоноснијих српских химнографа. Истиче да је службе састављао „по утврђеним канонским и литургијским правилима“,³⁷ те да су његове службе „на истој висини као и службе које су вековима у употреби Цркве“.³⁸

3.2.1. *Служба преподобном Петру Коришком* састављена је и објављена „заузимањем и подршком“ епископа браничевског Хризостома Војиновића³⁹ у Београду,

³³ Акт САС 1598/зап. 240 од 17. априла 1970. године.

³⁴ Поред проте Мирка, комисију су чинили: епископ браничевски Хризостом Војиновић, председник, епископ рашко-призренски Павле Стојчевић, јеромонах др Атанасије Јевтић, протођакон др Емилијан Чарнић, протођакон др Прибислав Симић, др Александар Ћирић, др Димитрије Богдановић, др Ђорђе Трифуновић, др Димитрије Стефановић и мр Томислав Јовановић. Акт САС 1546/зап. 357 од 6. јуна 1976. године.

³⁵ У сачуваној преписци и пошти протојереја Мирка налази се неколико поменутих дописа. Такође, пронађено је и неколико потврда епархијских управних одбора о пријему одређене количине књига. Данас се наведено налази такође код једног од аутора овог рада, Милоша Јовановића.

³⁶ Михаиловић 1974, 9.

³⁷ Михаиловић 1972, 14.

³⁸ Михаиловић 1977а, 6.

³⁹ О раду на састављању службе преподобном Петру Коришком прота Мирко је, приликом боравка у Призрену, известио епископа рашко-призренског Павла Стојчевића. Епископ Павле је у писму од 7. новембра 1969. године обавестио проту да служба преподобном Петру већ постоји, да ју је саставио Теодосије Хиландарац, те да ту службу као старију треба публиковати. На крају писма стоји да рад на састављању нове службе не треба прекидати, већ и ту службу објавити када се стекну услови. Писмо епископа Павла, потоњег патријарха, налази се код једног од аутора овог текста, Милоша Јовановића.

месеца новембра 1969. године.⁴⁰ Према химнографском обиму, служба одговара потребама бденијског поретка. У радној верзији рукописа налази се нацрт из кога сазнајемо да прота Мирко није у потпуности саставио нову службу, већ да је направио компилацију. Његови оригинални састави у оквиру ове службе су: тропар, литијске стихире, сви сједални, кондак и икос, светилен, хвалитне стихире и сви славици⁴¹ (возватељни, литијски, стиховни и хвалитни).⁴² Остали делови последовања преузети су из опште *Службе преподобним* (Општи минеј) и *Службе преподобном Прохору Пчињском*.

3.2.2. *Служба преподобном Гаврилу Лесновском* састављена је на писмену молбу САС⁴³ и публикована у Београду, месеца децембра 1970. године. Према химнографском обиму служба одговара потребама бденијског поретка.⁴⁴ Приликом припрема за четврто издање Србљака (1935. године), епископ злетовско-струмички Симеон Поповић је САС доставио рукопис *Службе преподобном Гаврилу*.⁴⁵ Овај рукопис је у међувремену био изгубљен у архиви Синода. Из тог разлога је САС замолио проту Мирка да састави „нову“ службу.

3.2.3. *Служба преподобномученицима Пајсију и Авакуму и мноштву мученика са њима пострадалим* састављена је и објављена у Београду, децембра 1970. године „благословом и подршком“ патријарха Германа Ђорића.⁴⁶ Према химнографском обиму, служба одговара потребама бденијског поретка.⁴⁷ Име аутора сачувано је у виду акростиха богородичних тропара канона („Мирко МРП“).⁴⁸

3.2.4. *Служба Пресветој Богородици у част Њене чудотворне иконе Тројеручице*⁴⁹ састављена је на писмену молбу хиландарског братства и припремљена за умножавање у манастиру Хиландару, месеца јануара 1972. године. Публикована је у Београду 1974. године.⁵⁰ Према химнографском обиму, служба одговара потребама бденијског поретка.

3.2.5. *Служба преподобним Оцима просијавшим у Хиландару*⁵¹ састављена је такође на писмену молбу хиландарског братства, у манастиру Хиландару месеца фебруара

⁴⁰ Павловић 1969а, impressum.

⁴¹ *Славик* је термин којим се означава самогласна стихира која се поје „на Славу“, тј. после певања „Слава Оцу и Сину и Светоме Духу“.

⁴² Радна верзија рукописа службе данас се налази у власништву протојереја-ставрофора Илије Шмигића.

⁴³ Акт САС број 1589/зап. 240 од 17. априла 1970. године.

⁴⁴ Служба је објављена у *Србљаку*, али без мале вечерње (Србљак 1986, 260–269).

⁴⁵ Вуковић 2011, 98.

⁴⁶ Павловић 1970г, impressum.

⁴⁷ Служба је објављена у Србљаку, али без мале вечерње (Србљак 1986, 201–210).

⁴⁸ Павловић 1970г, 20–28.

⁴⁹ Празник Тројеручице је, одлуком Свештеног сабора обитељи манастира Хиландар, установљен 1980. године. Као датум празновања означен је 12. јул (Столић 1989, 561).

⁵⁰ Служба је објављена у зборнику који садржи, поред ње, још три службе, настале првенствено за богослужбене потребе манастира Хиландара. Покровитељ издања био је патријарх Герман Ђорић. Зборник је штампан у тиражу од 500 примерака (Српска Црква данас 1975, 153). У овом издању не постоји јединствена пагинација, већ је свака служба пагинирана посебно, тако да смо укупну пагинацију сами извршили, те је стога у наставку употребљена угласта заграда за означавање потребних страница датог издања.

⁵¹ Празник преподобних отаца просијавших у Хиландару установљен је, као што је напоменуто, 1980. године (Столић 1989, 563). За потребе састављања службе прота Мирко је, уз помоћ манастирског братства, саставио списак од 16 преподобних отаца који су подвигом или делом били везани за манастир Хиландар, а који чине: преподобни Симеон Мироточиви, архиепископи: Сава, Арсеније, Сава Други, Евстатије, Сава Трећи, Никодим и Данило Други, патријарси: Јоаникије Први

1972. године.⁵² Припремљена је за штампу 1973, а објављена је у Београду 1974. године.⁵³ Према химнографском обиму, служба одговара полијелејном поретку. Име аутора сачувано је у виду акростиха богородичних тропара и (сједалних) канона („Прота Мирко“).⁵⁴

3.2.6. *Служба преподобној Анастасији, мајци светог Саве* је, попут претходно наведених, састављена на писмену молбу манастирског братства, и припремљена за умножавање у манастиру Хиландару, месеца марта 1972. године.⁵⁵ Публикована је у Београду 1974. године.⁵⁶ Према химнографском обиму, служба одговара потребама бденијског поретка.⁵⁷ Име аутора је сачувано у виду акростиха богородичних (и сједалних) тропара канона („Прота Мирко“).⁵⁸

3.2.7. *Служба светој великомученици Злати Мегленској* састављена је на писмену молбу САС⁵⁹ и објављена у Београду, месеца октобра 1972. године.⁶⁰ По химнографском обиму, служба одговара потребама бденијског поретка.⁶¹ Име аутора сачувано је у виду акростиха богородичних (и сједалних) тропара канона („Прота Мирко“).⁶²

3.2.8. *Служба свештеномученику Гаврилу Рајићу, патријарху српском* састављена је на писмену молбу САС⁶³ и публикована у Београду, месеца новембра 1972. године.⁶⁴ Према химнографском обиму, служба одговара потребама бденијског поретка.⁶⁵ Име аутора сачувано је у виду акростиха богородичних (и сједалних) тропара канона („Прота Мирко“).⁶⁶

3.2.9. *Служба преподобном Теоктисту, краљу Драгутину* састављена је на писмену молбу САС⁶⁷ и објављена у Београду, месеца децембра 1972. године.⁶⁸ По

и Јефрем, митрополити: Кипријан Кијевски и Василије Острошки, свештеномученик Дамаскин, преподобномученик Онуфрије и преподобни: Нектарије Битољски и Рафаило Банатски. Списак се данас чува код Љиљане Бандић, унуке протојереја Мирка.

⁵² Рукопис се данас налази у поседу протојереја-ставрофора Илије Шмигића.

⁵³ Павловић 1974, [42–74].

⁵⁴ Павловић 1974, [60].

⁵⁵ Павловић 1974, [107]. У радној верзији рукописа службе остали су забележени датуми почетка (20. 2/4. 3) и окончања (10/23. 3. 1972) рада на њеном састављању. Рукопис се данас чува у власништву протојереја-ставрофора Илије Шмигића.

⁵⁶ Павловић 1974, [76–107].

⁵⁷ Служба је објављена у Србљаку, али без мале вечерње (Србљак 1986, 439–448).

⁵⁸ Павловић 1974, [95].

⁵⁹ Акт САС број 2061/зап. 375 од 23. јуна 1972. године. У молби се од проте Мирка захтева да састави четири службе на црквенословенском језику за потребе новог издања Србљака. *Служба светој великомученици Злати* је прва од четири. Оригинал молбе налази се у власништву једног од аутора овога рада, Милоша Јовановића.

⁶⁰ Павловић 1972а, impressum; 33.

⁶¹ Служба је објављена у Србљаку, али без мале вечерње (Србљак 1986, 69–78).

⁶² Павловић 1972а, 19.

⁶³ Акт САС број 2061/зап. 375 од 23. јуна 1972. године. *Служба свештеномученику Гаврилу* је друга од четири.

⁶⁴ Павловић 1972б, impressum; 31. У радној верзији рукописа остао је забележен датум окончања рада на састављању службе: 12/25. јул 1972. године. Рукопис се данас чува у власништву протојереја-ставрофора Илије Шмигића.

⁶⁵ Служба је објављена у Србљаку, али без мале вечерње (Србљак 1986, 192–200).

⁶⁶ Павловић 1972б, 18.

⁶⁷ Акт САС број 2061/зап. 375 од 23. јуна 1972. године. *Служба преподобном Теоктисту* је трећа од четири. САС свакако није био обавештен да је у то време већ постојала служба овом светоме, чији је аутор био јеромонах Антоније, игуман манастира Грабовац с краја 19. века, и која је касније објављена у новом Србљаку (в. Гардовић 2018, 267–282).

⁶⁸ Павловић 1972в, impressum; 23. Радна верзија рукописа службе данас се налази у власништву

химнографском обиму ова служба одговара потребама полијелејног поретка и прилагођена је великопосном периоду.⁶⁹ Име аутора је сачувано у виду акростиха богородичних (и сједалних) тропара канона („Прота Мирко“).⁷⁰

3.2.10. *Служба свеишеномученику Иринеју, епископу сремском* састављена је на писмену молбу САС⁷¹ и публикована у Београду, децембра 1972. године.⁷² Према химнографском обиму, служба одговара потребама полијелејног поретка и прилагођена је великопосном периоду. Име аутора сачувано је у виду акростиха богородичних (и сједалних) тропара канона („Прота Мирко“).⁷³

3.2.11. *Служба светој мученици Антонини* састављена је на молбу монахиње Антонине Јањић из манастира Ћелије код Ваљева. Припремљена је за умножавање у Београду, месеца септембра 1975. године, али никад није објављена.⁷⁴ По химнографском обиму, служба одговара потребама славословног поретка. Име аутора сачувано је у виду акростиха богородичних (и сједалних) тропара канона („Прота Мирко“).

3.2.12. *Служба преподобном Јоасафу Метеориту* састављена је на писмену молбу САС и публикована у Београду, месеца јула 1976. године.⁷⁵ Према химнографском обиму, служба одговара потребама бденијског поретка.⁷⁶ Име аутора сачувано је у виду акростиха богородичних (и сједалних) тропара канона („Прота Мирко“).⁷⁷ У заоставштини протојереја Мирка Павловића чува се заједничка *Служба преподобнима Атанасију и Јоасафу Метеориту* на српском језику. Служба је бденијског поретка и изворно је настала на грчком језику као последовање за годишњи спомен ктитора манастира Велики Метеори. Српски превод настао је у оквиру припрема за ново издање Србљака. Аутор превода био је протођакон др Емилијан Чарнић. Међутим, пошто је грчка верзија настала као заједничка, САС је замолио протојереја Мирка да састави службу за годишњи спомен преподобног Јоасафа на црквенословенском језику. Упоредивањем текста ктиторске (грчке) са *Службом преподобном Јоасафу* може се закључити да нова служба нема преузетих делова из старије, грчке службе.

3.2.13. *Служба преподобном Рафаилу Банатском* састављена је у Београду, највероватније на молбу САС, непосредно пре протиног упокојења 1977. године.⁷⁸ Име аутора сачувано је у виду акростиха богородичних (и сједалних) тропара канона („Прота Мирко“). Објављена је у Србљаку 1986. године.⁷⁹ Према химнографском обиму, служба одговара потребама полијелејног поретка. Приликом састављања *Службе преподобном Рафаилу* прота Мирко је њен поредак прилагодио службама попразништва Успења

протојереја-ставрофора Илије Шмигића.

⁶⁹ Служба је објављена у Србљаку, али без мале вечерње (Србљак 1986, 122–129).

⁷⁰ Павловић 1972в, 11.

⁷¹ Акт САС број 2061/зап. 375 од 23. јуна 1972. године. *Служба свеишеномученику Иринеју* је последња од четири.

⁷² Павловић 1972г, impressum; 23.

⁷³ Павловић 1972г, 11.

⁷⁴ Рукопис *Службе светој Антонини* данас се налази у власништву протојереја-ставрофора Илије Шмигића.

⁷⁵ Павловић 1976в, impressum. Рукопис *Службе преподобном Јоасафу* данас се налази у поседу протојереја-ставрофора Илије Шмигића.

⁷⁶ Служба је објављена у Србљаку, али без мале вечерње (Србљак 1986, 328–336).

⁷⁷ Павловић 1976в, 12.

⁷⁸ У *Посмртном слову* протојереју Мирку Павловићу стоји да је „на писаћем столу оставио недовршену службу преподобном Рафаилу Банатском закључно са деветом песмом канона“. Данас се рукопис ове службе налази код једног од аутора овог текста, Милоша Јовановића.

⁷⁹ Србљак 1986, 328–336.

Пресвете Богородице и Светог мученика Мирона које се налазе у минеју. Протину службу, преведену с црквенословенског језика на српски и допуњену (такође на српском језику) за потребе бденијског поретка, објавио је епископ банатски др Амфилохије Радовић, у Вршцу 1989. године.⁸⁰

3.2.14. *Служба светој Нини, просветитељки Грузије* је, нажалост, остала недовршена. У рукописној заоставштини сачувана је једна дволисница на којој су исписане три возвателне стихире са славиком и напомена за стиховне стихире, што указује на то да је имао намеру да их састави.⁸¹ Овај податак упућује на закључак да је прота имао замисао да састави последовање које ће одговарати потребама славословног или полијелејног поретка. Рад на овој служби протојереј Мирко Павловић је започео на лето 1975. године.

3.2.15. *Параклисни/Молебни канон Пресветој Богородици* (4. гласа) састављен је у Београду 20. јуна 1975. године. Канон има уобичајену структуру од девет, односно осам песама (друга је, као што је иначе устаљено, прескочена). Сваку песму чине ирмос и три тропара. Састављен је на српском језику, за потребе парохијског храма.⁸²

3.3.0. Поред служби у част светих, које представљају сложени корпус више различитих химнографских жанрова (тропари, кондаци, сједални, стихире, канони), протојереј Мирко је писао и мање химнографске саставе. Прецизније, писао је тропаре и кондаке, основне богослужбене песме неопходне за савршавање литургијског спомена одређеног светог. Прота Мирко их је састављао из личне привржености појединим светима, на нечију молбу или пак у знак љубави и благодарности према неком монашком лицу које носи име небеског покровитеља, некога од светих који немају посебну написану службу.⁸³ Изузев тропара Богородици Пећкој, који је састављен на српском, сви тропари и кондаци састављени су на црквенословенском језику. Тропари и кондаци до сада нису објављивани у оквиру посебне веће публикације или химнографског зборника. Махом су сачувани у виду калиграфског предлошка или фототипа, на којима се по правилу налазе датум и место састављања и(ли) исписивања, те белешка „сачини свегрешни слуга Божји прота Мирко Р. Павловић“.

3.3.1. *Тропар Пресветој Богородици у част Њене чудотворне иконе у Пећкој патријаришији* (8. гласа) настао је у Пећи, 20. октобра 1969. године. Сачуван је у виду нотног записа.⁸⁴ Написан је на српском језику као прославно-прозбено мољење ходочасника који долази на поклоњење чудотворној Икони. Годишњи спомен Пресвете Богородице у част Њене Пећке иконе се савршава у петак по Вазнесењу Господњем,⁸⁵ а за потребе тог спомена постоји посебна служба која је објављена у Пешти 1812. године.⁸⁶ Сравњивањем текста тропара са химнама поменуте службе установљено је да је тропар оригинални састав протојереја Мирка Павловића.

3.3.2. *Тропар* (4. гласа) и *кондак* (3. гласа) *преподобномученицима Пајсију и Авакуму* састављени су у Београду, децембра 1969. године. Сачувани су у виду дволисног калиграфског предлошка за умножавање.⁸⁷ Са извесним изменама, овај тропар и кондак су ушли у састав *Службе преподобномученицима* која је објављена наредне (1970) године.

⁸⁰ Служба 1989, 75–119.

⁸¹ Дволисница се данас налази у власништву протојереја-ставрофора Илије Шмигића.

⁸² Рукопис канона данас се налази код једног од аутора овог рада, Милоша Јовановића.

⁸³ Будући да су тропар и кондак саставни део службе, подразумева се да датим светима у част ни они нису били написани.

⁸⁴ Рукопис се данас налази код Љиљане Бандић, унуке протојереја Мирка.

⁸⁵ Столић 1989, 686.

⁸⁶ Стојчевић 2010, 173.

⁸⁷ Рукопис се данас налази код једног од аутора овог текста, Милоша Јовановића.

3.3.3. *Тропар* (2. гласа) и *кондак* (4. гласа) *светом и праведном Авељу, првомученику рода човечије*⁸⁸ настали су у Манастиру Светог великомученика Пантелејмона на Светој Гори, 16. марта 1972. године. Сачувани су у виду фототипа.⁸⁹ Прота их је саставио после разговора с архимандритом Авељем, игуманом манастира Пантелејмона, из кога је сазнао да за спомен праведног Авеља не постоји никакав химнографски састав.⁹⁰

3.3.4. *Тропар* (1. гласа) *преподобном Герасиму Јорданском*⁹¹ састављен је у манастиру Жича, 24. августа 1972. године. Сачуван је у виду фототипа.⁹² Настао је на молбу жичког јеромонаха Герасима Крстића,⁹³ будући да минејска служба Преподобном нема тропар.⁹⁴

3.3.5. *Тропар* (4. гласа) *преподобној Евпраксији Дјевици*⁹⁵ настао је у манастиру Жича, 31. августа 1972. године. Сачуван је у виду фототипа.⁹⁶ Не постоји посебна минејска служба у част ове свете, већ само заједничка, њој и светој мученици Олимпијади Ђакониси која се по типичу чита на повечерју.⁹⁷

3.3.6. *Тропар* (8. гласа) *светим мученицама Агатији, Ирени и Хионији*⁹⁸ састављен је у Београду, 7. септембра 1972. године. Сачуван је у виду фототипа.⁹⁹ Минејска служба овим светим мученицама нема тропар.¹⁰⁰

3.3.7. *Кондак* (8. гласа) *преподобној Евпраксији Дјевици*¹⁰¹ настао је у манастиру Жича, 25. јула 1974. године. Сачуван је у виду фототипа.¹⁰² С обзиром на то да су тропар и кондак светој мученици Евпраксији настали у манастиру Жича, може се претпоставити да их је прота саставио на молбу или у знак поштовања и благодарности према жичкој монахињи и појцу Евпраксији Пајић.

3.3.8. *Тропар* (4. гласа) и *кондак* (2. гласа) *светим женама Марији и Марти, сестрама Лазаревим*¹⁰³ састављен је у Београду, 24. августа 1974. године. Сачуван је у виду дволисног калиграфског предлошка за умножавање.¹⁰⁴ Света Марта и Марија под датумом за који је прота саставио тропар и кондак (4. јун), немају службу у минеју.¹⁰⁵

3.3.9. *Тропар* (4. гласа) и *кондак* (3. гласа) *светом Филарету Милостивом*¹⁰⁶ настао је у Београду, 11. новембра 1975. године. Сачуван је у виду фототипа.¹⁰⁷ Свети

⁸⁸ Празнује се 20. марта (Столић 1989, 742).

⁸⁹ Фототип се такође налази код Милоша Јовановића.

⁹⁰ Овај податак нам је познат из писма које је прота упутио хиландарском јеромонаху Митрофану 1973. године. Писмо се данас налази код једног од аутора овог текста, Милоша Јовановића.

⁹¹ Празнује се 4. марта (Столић 1989, 782).

⁹² Фототип поседује такође Милош Јовановић.

⁹³ Овај податак нам је познат из писма које је прота упутио јеромонаху Герасиму. Писмо се данас налази код једног од аутора овог текста, Милоша Јовановића.

⁹⁴ В. Минеј за март, 38–45.

⁹⁵ Празнује се 25. јула (Столић 1989, 582).

⁹⁶ Фототип поседује такође Милош Јовановић, један од аутора овог рада.

⁹⁷ В. Минеј за јул 1985, 422–431.

⁹⁸ Празнују се 16. априла (Столић 1989, 399).

⁹⁹ Фототип поседује такође Милош Јовановић.

¹⁰⁰ В. Минеј за април 1985, 112–119.

¹⁰¹ Празнује се 25. јула (Столић 1989, 582).

¹⁰² Фототип поседује такође Милош Јовановић.

¹⁰³ Празнују се 4. јуна (Столић 1989, 480).

¹⁰⁴ Рукопис се данас налази у поседу једног од аутора овог текста, Милоша Јовановића.

¹⁰⁵ Минеј за јун 1985, 53–62.

¹⁰⁶ Празнује се 1. децембра (Столић 1989, 180).

¹⁰⁷ Рукопис се данас налази у поседу једног од аутора овог текста, Милоша Јовановића.

Филарет под датумом за који је прота саставио тропар и кондак (1. децембар) нема службу у Минеју.¹⁰⁸ Овај тропар је по свој прилици настао из личне привржености протине светом Филарету. На ову претпоставку упућује податак да се у његовој рукописној заоставштини налази један лист са исписаним текстом молитве светом Филарету Милостивом протиног ауторства.¹⁰⁹

3.3.10. Није познато кад и где су написани *Тропар* (4. гласа) и *кондак* (8. гласа) *преподобној Аполинарији*.¹¹⁰ Сачувана је само радна верзија овог рукописа.¹¹¹

3.4.0. У химнографски опус протојереја Мирка Павловића, поред служби, молебног канона и наведених краћих састава, треба убројати и три акатиста. За разлику од служби, које су намењене прослављању светих за њихов годишњи спомен, акатисти су прославно-молитвени састави данас намењени првенствено за личну, домаћу молитву и употребу. Није познато да ли их је прота Мирко саставио на нечију молбу. Може се, међутим, претпоставити да их је написао из личне везаности за свете који су у акатистима прослављени. На то нас упућује чињеница да је његова Крсна слава био свети Јован Крститељ.

3.4.1. *Акатист светом Јовану Претечи* састављен је на црквенословенском језику и припремљен за умножавање у манастиру Љубостињи, 1963. године.¹¹² Према форми углавном одговара уобичајеној структури акатиста (тринаест кондака и дванаест икоса).¹¹³ Публикован је „благословом и о трошку“ патријарха Германа Ђорића у Београду, месеца августа 1971. године.¹¹⁴

3.4.2. *Акатист преподобном Науму Охридском* написан је и публикован у Београду, месеца новембра 1975. године.¹¹⁵ По садржају и форми одговара уобичајеној структури акатиста. Текст акатиста је на српском језику. У протиној заоставштини налази се један рукопис цепног формата у коме је *Акатист преподобном Науму* на црквенословенском језику.¹¹⁶ Поређењем текстова опажа се да је прота Мирко приликом састављања новог акатиста користио старији текст, али само у извесној мери. Црквенословенски текст *Акатиста* представља општу молитвену похвалу преподобноме, док је протин текст усмерен ка призивању чудотворно-исцелитељског дара охридског подвижника.

3.4.3. *Акатист свим Српским Светима* састављен је између 4. новембра и 23. децембра 1975. године.¹¹⁷ Публикован је у Београду „благословом и о трошку“ патријарха Германа Ђорића, месеца фебруара 1976. године.¹¹⁸ Касније је ушао и у публикацију *Акатисти*, једну од 30 књига сабраних дела Светог Јустина Новог.¹¹⁹ По садржини и форми одговара уобичајеној структури акатиста. Састављен је на српском језику.

¹⁰⁸ Минеј за децембар 1985, 3–11.

¹⁰⁹ Рукопис се налази такође у поседу Милоша Јовановића.

¹¹⁰ Празнује се 5. јануара (Столић 1989, 758).

¹¹¹ Рукопис се данас налази у поседу протојереја-ставрофора Илије Шмигића.

¹¹² Рукопис се данас налази у поседу протојереја-ставрофора Илије Шмигића.

¹¹³ Прецизније податке, као што је нпр. број херетизама, за ову прилику нисмо тражили, али се надамо да ће то бити предмет неких будућих истраживања.

¹¹⁴ Павловић 1971, impressum.

¹¹⁵ Рукопис се данас налази у поседу протојереја-ставрофора Илије Шмигића.

¹¹⁶ Рукопис је некад припадао игуману Евстатију Ракићу, а данас се налази у поседу једног од аутора овог текста, Милоша Јовановића.

¹¹⁷ Рукопис се данас налази у поседу протојереја-ставрофора Илије Шмигића.

¹¹⁸ Павловић 1976а, impressum.

¹¹⁹ У подножној напомени наведено је да се *Акатист свим Светим Србима*, како је овде насловљен, нашао у овом издању „због своје лепоте, а и да се не би временом загубио“ (Поповић 1999, 379–393).

4. Редиговане и допуњене службе

4.1. Рад на редиговању и допуни постојећих служби представља значајни сегмент химнографско-издавачке делатности проте Мирка Павловића. Пронађено је и прегледано једанаест постојећих служби на којима је радио. На основу сачуваних рукописа и писама, сазнали смо да је већину текстова ових служби исправио и допунио на молбу највиших црквених власти и(ли) манастирских управа.

4.2. Поређење сачуваних рукописа и старијих штампаних издања служби са онима које је прота Мирко исправио, допунио и објавио, омогућава да се нешто више каже и о његовим редакторским и издавачким принципима. Наиме, текстове добијених служби он је најпре ослобађао од ортографских и граматичких грешака, а потом их калиграфски исписивао. Ретко је вршио интервенције на нивоу синтаксе. Речи које се обично пишу у виду скраћеница протојереј Мирко је исписивао у целисти, док је акценте и остале надредне знаке у потпуности занемаривао. Богослужбене рубрике изнова је исписивао, усаглашавајући их са правилима типика.

4.3.1. *Служба светом праведном Стевану Високом, деспоту српском* је исправљена, допуњена и објављена „заузимањем и подршком“ епископа браничевског Хризостома Војиновића у Београду, 9. децембра 1969. године. Према протиним тадашњим сазнањима, *Службу светом Стефану Високом* био је саставио српски патријарх Димитрије Павловић. Текст службе на црквенословенском језику који је добио од епископа Хризостома, прота Мирко је исправио и дописао делове који су недостајали (изгубљени)¹²⁰. Његови састави су: мала вечерња у целисти, тропар и трећа стиховна стихира велике вечерње.¹²¹

4.3.2. *Служба преподобном Науму Охридском* исправљена је, допуњена и публикована у Београду, месеца новембра 1975. године.¹²² Текст *Службе преподобном Науму* прота Мирко је прибавио за време службовања у Битољу. Аутор службе или преводилац (у случају да је изворно настала на грчком језику) нису познати. За потребе новог издања саставио је малу вечерњу у целисти и прву хвалитну стихиру.¹²³

4.3.3. *Служба светој великомученици Недељи* је исправљена, допуњена и објављена „благословом и трошком“ епископа далматинског Стефана Боце у Београду, месеца јуна 1976. године.¹²⁴ Ново и допуњено издање приређено је на основу рукописа који је, као предложак за литографију, исписао Јосиф Иљук са сарадницима 1933. или 1934. године. За разлику од предлошка где се користи грчки облик светитељкиног имена – Киријакија, у новом издању прота је користио име на српском језику – Недеља. Његови састави у овој служби су: три возвателне стихире (4. гласа), друга литијска стихира са славиком, стиховне стихире са славиком, пополијелејни сједален, стихира по 50. псалму (6. гласа) и богородичан 5. песме канона.

¹²⁰ У поговору између осталог стоји: „Осим тога ту недостаје мала вечерња и тропар. Међутим, на крају велике вечерње стоји напомена: „тропар писан на малој вечерњи...“ што значи да је у оригиналу и то постојало“ (Павловић 1969б, 32).

¹²¹ Павловић 1969б, impressum; 32. Служба је објављена у Србљаку, али без мале вечерње (в. Србљак 1986, 449–459).

¹²² Павловић 1975а, impressum.

¹²³ У impressum-у прота Мирко наводи да је за потребе издања саставио „малу вечерњу која је недостајала“. Међутим, увидом у сачувану радну верзију рукописа службе установљено је да и прва хвалитна стихира у издању припада перу протојереја Мирка. Радна верзија рукописа (протиних састава) данас се налази у поседу протојереја-ставрофора Илије Шмигића.

¹²⁴ Павловић 1976б, impressum.

4.3.4. Додатак за минејску *Службу светим мученицима Кипријану и Јустини*, у виду три возвателне стихире и заједничког тропара светима, настао је у манастиру Жича, 31. августа 1972. године.¹²⁵ Минејска служба састоји се од три возвателне стихире, три славика и светиног, који су спевани у част свештенотученика Кипријана, те канона са сједалним, кондаком и икосом који су спевани у част обоје светих.¹²⁶ Химнографски додатак, изузев неколико умножених фототипова, до сада није објављиван.

4.3.5. *Служба преподобном Ромилу Раваничком Синаиту* је исправљена и припремљена за умножавање у Београду, 30. марта 1970. године. Протојереј Мирко је ново последовање уприличио на основу „два стара рукописа“, српскословенског и (руско)црквенословенског, која је добио од епископа браничевског Хризостома Војиновића.¹²⁷ Служба је настала на грчком језику, а преведена је на српскословенски вероватно још у средњем веку. У акростиху канона чита се име *Јоасаф*, што указује на аутора службе.¹²⁸

4.3.6. *Служба преподобном Прохору Пчињском* је исправљена и публикована на молбу пчињског игумана Пимена Милића у Београду, месеца августа 1970. године. Ново издање настало је на основу службе истом светоме која је штампана у Београду, 1879. године, по благослову тадашњег митрополита Србије, Михаила Јовановића.¹²⁹

4.3.7. *Служба преподобном Симеону и Сави, ктиторима хиландарским* је, на писмену молбу хиландарског братства, исправљена и припремљена за штампу у Београду, марта 1974. године.¹³⁰ Објављена је исте године у зборнику *Службе*.¹³¹ Ново издање је уприличено на основу два црквенословенска предлошка (исте садржине и структуре) која је прота добио у Хиландару.¹³² Служба је настала на грчком језику за потребе јелинојезичних заједница које 14. јануара прослављају спомен хиландарских ктитора, преподобног Симеона и Саве. Име аутора службе и преводиоца нису познати. На молбу хиландарског братства протојереј Мирко је текст службе исправио и прилагодио првом дану попразништва Ваведења Пресвете Богородице, када се у Хиландару врши спомен светих ктитора.¹³³

4.3.8. *Служба преподобном Роману Ђуниском* исправљена је на писмену молбу САС и припремљена за умножавање у Београду, месеца јуна 1977. године.¹³⁴ Публикована је у Србљаку 1986. године.¹³⁵ Аутор службе на црквенословенском језику био је епископ жички др Николај Велимировић.¹³⁶

¹²⁵ Рукопис се данас налази у поседу протојереја-ставрофора Илије Шмигића.

¹²⁶ Минеј за октобар 1985, 48–57.

¹²⁷ Павловић 1970а, impressum; 31. Служба је објављена у Србљаку, без мале вечерње (Србљак 1986, 270–279).

¹²⁸ Павловић 1970а, 16. Ђорђе Сп. Радојичић сматра да је канон и целу службу преподобном Ромилу саставио, на грчком језику, митрополит видински Јоасаф (в. Радојичић 1952, 96–100).

¹²⁹ Павловић 1970б, impressum. Служба је објављена у Србљаку, без мале вечерње (Србљак 1986, 93–103).

¹³⁰ Павловић 1974, [138].

¹³¹ Павловић 1974, [112–138].

¹³² Први предлогак прекуцан је у „типграфији“ манастира Симонопетра 1952. године, а други је исписан у Хиландару. Оба предлошка данас се налазе у поседу протојереја-ставрофора Илије Шмигића.

¹³³ Мишулић 1972, 10.

¹³⁴ Михаиловић 1977а, 33–34.

¹³⁵ Србљак 1986, 493–502.

¹³⁶ Податак из протиних бележака о Србљаку из 1976. године. Ове белешке данас се налазе код једног од аутора овог текста, Милоша Јовановића.

4.3.9. *Служба преподобном Стефану Пиперском* је такође исправљена на писмену молбу САС у Београду, 1977. године. Текст службе је исправио прота Мирко, а припремио за штампу Миливоје Павловић, протин млађи брат.¹³⁷ Публикована је у Србљаку 1986. године.¹³⁸ Службу је написао митрополит Србије, Михаило Јовановић 1897. године.¹³⁹

4.3.10. *Служба свеиштеноченику Еразму, епископу охридском* исправљена је и припремљена за штампу у Београду, између 1975. и 1977. године. Остала је у рукопису.¹⁴⁰ Службу је с грчког на црквенословенски језик превео јеромонах Јован Максимовић¹⁴¹ у Битољу и рукопис предао протојереју Мирку ради исправљања и припреме за штампу.

4.3.11. *Служба преподобном Нектарију Битољском* је исправљена и припремљена за штампу у Београду, између 1975. и 1977. године. Остала је у рукопису.¹⁴² Службу је такође превео с грчког на црквенословенски језик јеромонах Јован Максимовић у Битољу и рукопис предао протојереју Мирку ради лекторисања и припреме за штампу.

5. Закључна реч

Стваралаштво протојереја Мирка Павловића раније није било предмет истраживања. Стога овај рад, заснован највећим делом на необјављеној приватној архивској грађи, по нашем мишљењу има велики значај. Пружени су исцрпни подаци о свим доступним химнографским делима проте Мирка, а такође и о његовој издавачкој делатности. Ради се о једном од најплоднијих српских химнографа. Почео је да пише у зрелом узрасту, тек с непуних 70 година, када је већ поседовао многа знања и вештине које је могао да угради у своје стваралаштво. Значајно је и то што је добар део својих текстова написао захваљујући потребама СПЦ у то време и уз подршку и на тражење САС. Треба истаћи да је највећи део својих текстова (на)писао на црквенословенском језику, иако је своје активно стваралаштво започео у време након што је СПЦ већ била благословила делимично коришћење савременог српског језика у богослужбеној употреби (1964). Богато стваралаштво протојереја Мирка Павловића заслужује много већу пажњу и надамо се да ће ова почетна анализа његовог рада, заснована на материјалу о коме смо сабрали податке на једном месту, у будућности бити још исцрпнија и с разних аспеката, како богословских и богослужбених, тако и књижевно-језичких, музиколошких и других. Такође, надамо се и да ће његови текстови који се тренутно налазе у приватном поседу и раније нису били штампани, како оригинални, тако и редиговани и допуњени, добити заслужено место у неком од будућих химнографских издања, те постати доступни и за богослужбену употребу. На крају, овај рад представља и постхумни израз захвалности протојереју-ставрофору Мирку Павловићу за значајни химнографски опус који је оставио СПЦ у наслеђе и на коришћење.

Уз текст је приложено неколико фотографија протојереја Мирка Р. Павловића и његових текстова.

¹³⁷ Сачувана је једна признаница од 25. фебруара 1978. године којом Миливоје Павловић потврђује да је из благајне САС примио хонорар „на име исписивања службе Св. Стефана Пиперског“.

Признаница се данас такође налази код Милоша Јовановића.

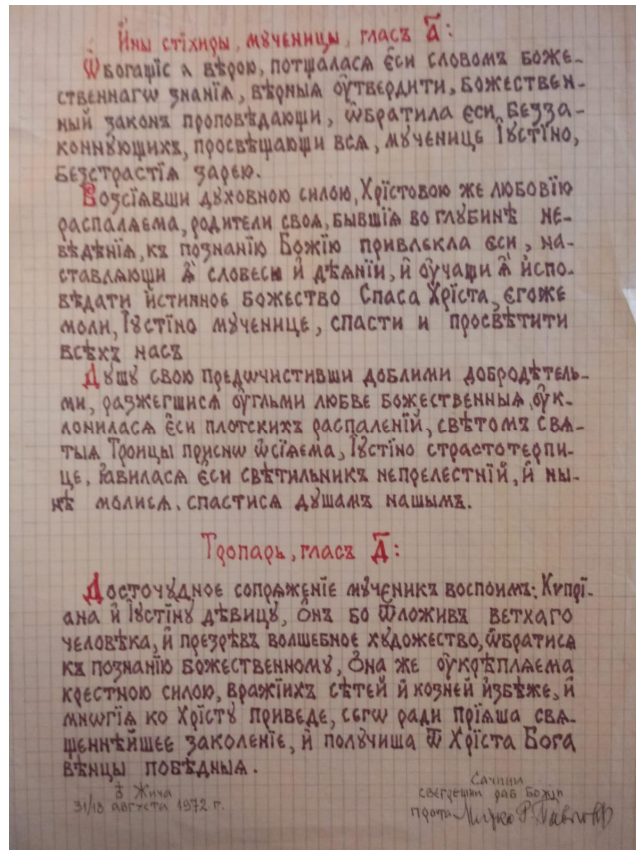
¹³⁸ Србљак 1986, 378–387.

¹³⁹ Вуковић 2011, 97. В. такође Наумов 2021.

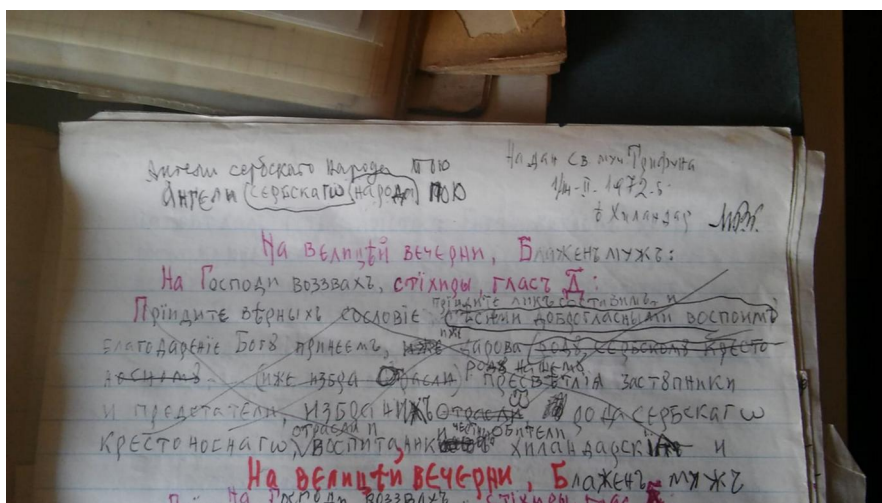
¹⁴⁰ Рукопис се налази код једног од аутора овог текста, Милоша Јовановића.

¹⁴¹ Потоњи светитељ Јован Шангајски о коме је већ било речи.

¹⁴² Рукопис се такође налази код Милоша Јовановића.

Предложак за умножавање воззательних стихира Светој мученици Јустини (в. 4.3.4)

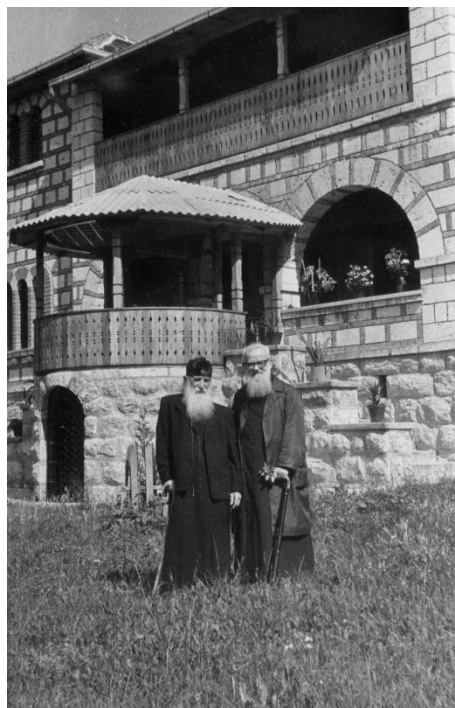
Радна верзија Службе преподобним оцима просијавшим у Хиландару (в. 3.2.5)

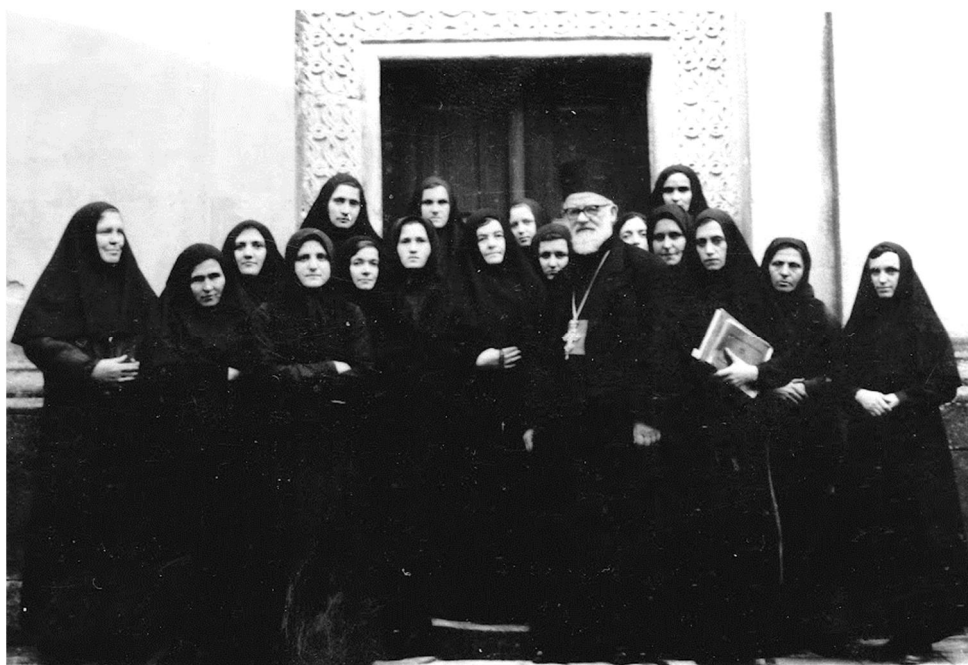
Београд, код Цркве Светог Саве

Београд, код Цркве Светог Марка, 23. март 1975.

Манастир Телије, 15. јул 1969.

Прота Мирко са сестринством Манастира Љубостиња, 60-их година XX века

Манастир Лелић, годишњи парастос епископу Николају Велимировићу, 1971.

Литература

Арсиф, Велимир Т. (1930): *Црква св. великомученика Димитрија у Битољу*. Битољ: Управа цркве св. Димитрија.

Вуковић, Сава (2011): *Неуспешни покушај издавања Србљака између два светска рата*, у: Негослав Јованчевић (прир.), *Изабрани богословско-историјски радови*, Крагујевац: Каленић.

Гардовић, архим. Јован (ур.) (2018): *Србљак. Књига 1. Добрунска Ријека*: Издавачка кућа Дабар.

Гласник: службени лист Уједињене српске православне цркве (1926): *Службени део*, VII, бр. 10, 146.

Гласник: службени лист Уједињене српске православне цркве (1939): *Службени део*, XX, бр. 9, 220.

Гласник: службени лист Српске православне цркве (1942): *Службени део*, XXIII, бр. 4, 24.

Гласник: службени лист Српске православне цркве (1964): *Службени део*, XLV, бр. 12, 400.

Кашић, Душан (1977): *Протојереј – ставрофор Мирко Павловић*, Гласник: службени лист Српске православне цркве, LVIII, бр. 11, 218–219.

Јовановић, Милош (2017): *Сећање на проту Мирка Р. Павловића*, Растко: лист за православну српску омладину, VII, бр. 14, 47–49.

Лесковачки гласник: лист за трговину, занате, пољопривреду и друштвени живот (1925): П. Б., *Одлазак пона Мирка*, V, бр. 27 (4. јул), 2–3.

Марковић, Игнатије (2011): *Сто седамдесет пет година Богословије Светог Саве у Београду*, Београд: Богословија Светог Саве.

Минеј за октобар (1985): Степковић Драгослав (ур.), *Минеј за октобар*, Крагујевац–Вршац: Епархијски управни одбор Српске православне епархије шумадијске; Епархијски управни одбор Српске православне епархије банатске.

Минеј за децембар (1985): Степковић Драгослав (ур.), *Минеј за децембар*, Крагујевац–Вршац: Епархијски управни одбор Српске православне епархије шумадијске; Епархијски управни одбор Српске православне епархије банатске.

Минеј за март (1985): Степковић Драгослав (ур.), *Минеј за март*, Крагујевац–Вршац: Епархијски управни одбор Српске православне епархије шумадијске; Епархијски управни одбор Српске православне епархије банатске.

Минеј за април (1985): Степковић Драгослав (ур.), *Минеј за април*, Крагујевац–Вршац: Епархијски управни одбор Српске православне епархије шумадијске; Епархијски управни одбор Српске православне епархије банатске.

Минеј за јун (1985): Степковић Драгослав (ур.), *Минеј за јун*, Крагујевац–Вршац: Епархијски управни одбор Српске православне епархије шумадијске; Епархијски управни одбор Српске православне епархије банатске.

Минеј за јул (1985): Степковић Драгослав (ур.), *Минеј за јул*, Крагујевац–Вршац: Епархијски управни одбор Српске православне епархије шумадијске; Епархијски управни одбор Српске православне епархије банатске.

Михаиловић, Живота А. (1972): *Нове службе Српским светитељима*, Православље: верске новине Архиепископије београдско-карловачке, VI, бр. 112, 14.

Михаиловић, Живота А. (1974): *Четири нове службе*, Весник: орган главног савеза удруженог православног свештенства СФР Југославије, XXVI, бр. 609–610, 9.

Михаиловић, Живота А. (1977а): *Црквенобогослужбене песме су дело Духа Светога*, Глас православне епархије нишке, XI, бр. 3, 5–6.

Михаиловић, Живота А. (19776): *Посмртно слово проти Мирку Павловићу* (6. септембар 1977. године) (необјављени рукопис).

Мишулић, Митрофан Хиландарац (1972): *Рад проте Мирка Павловића у Хиландару*, Православље: верске новине Архиепископије београдско-карловачке, VI, бр. 118, 10.

Мокрањац, Стеван Стојановић (1928): *Страно пјеније*, Битољ: Богословија Св. Јована Богослова.

Наумов, Александар (2021): *Служба митрополита Михаила (Јовановића) Св. Стефану Пиперском*, у: Драгиша Бојовић (ур.). *Осам векова СПЦ у Црној Гори*, Ниш: Међународни центар за црквене студије, Центар за црквене студије, 373–397.

Павловић, Мирко Р. (1930): *Велика среда: на јутрењу – стиховне стихире*, Битољ.

Павловић, Мирко Р. (1933): *Литургија за мушки хор*, Битољ: Литографија М[ирка] Павловића.

Павловић, Мирко Р. (1936): *Додатак Ускрсу* [штампана патритура], Битољ.

Павловић, Мирко Р. (1937): *Додатак Ускрсу* [штампана патритура], Битољ.

Павловић, Мирко Р. (1939): *Статије за мушки хор*, Битољ.

Павловић, Мирко Р. (1969а): *Служба преподобном оцу нашем Петру Коришком*, Београд.

Павловић, Мирко Р. (1969б): *Служба светом праведном Стефану Високом деспоту српском*, Београд.

Павловић, Мирко Р. (1970а): *Служба преподобном оцу нашем Ромилу Раваничком Синаиту*, Београд.

Павловић, Мирко Р. (1970б): *Служба преподобном оцу нашем Прохору Пчињском*, Београд.

Павловић, Мирко Р. (1970в): *Служба преподобном оцу нашем Гаврилу Лесновском*, Београд.

Павловић, Мирко Р. (1970г): *Служба светим преподобномученицима Пајсију и Авакуму и мноштву мученика са њима пострадалим од безбожних Турака у Београду 1814. год.*, Београд.

Павловић, Мирко Р. (1971): *Акатист светом Јовану Претечи*, Београд.

Павловић, Мирко Р. (1972а): *Служба светој великомученици Злати Мегленској*, Београд.

Павловић, Мирко Р. (1972б): *Служба светом свеиштеномученику Гаврилу патријарху српском*, Београд.

Павловић, Мирко Р. (1972в): *Служба преподобном оцу нашем Теоктисту, бившем краљу Драгутину*, Београд.

Павловић, Мирко Р. (1972г): *Служба светом свеиштеномученику Иринеју епископу сремском*, Београд.

Павловић, Мирко Р. (1974): *Службе*, Београд.

Павловић, Мирко Р. (1975а): *Служба преподобном оцу нашем Науму Охридском Чудотворцу*, Београд.

Павловић, Мирко Р. (1975б): *Акатист преподобном оцу нашем Науму Охридском Чудотворцу*, Београд.

Павловић, Мирко Р. (1976а): *Акатист свим Српским Светима*, Београд.

Павловић, Мирко Р. (1976б): *Служба светој великомученици Недељи*, Београд.

Павловић, Мирко Р. (1976в): *Служба преподобном оцу нашем Јоасафу Српском-Метеориту*, Београд.

Петковска, Билјана (2014): *Битолската Богословија Свети Јован Богослов (1922–1941)*, Скопје: Култура.

Поповић, преп. Јустин (1999): *Акатисти преподобног оца Јустина (Ћелијског)*, у: Јевтић Атанасије ЗХП (ур.), *Сабрана дела Светог Јустина Новог у 30 књига*, књига 5. Београд: Наследници Оца Јустина и манастир Ћелије код Ваљева.

Протић, Милисав Д. (1978): *Издавачка делатност Српске цркве за време патријарха Германа*, у: Крстић Данило (ур.): *Патријарх српски Герман: споменица поводом двадесетогодишњице његовог патријарашког служења: 1958–1978*, Београд: Српска патријаршија.

Радојичић, Ђорђе Сп. (1952): *Григорије из Горњака*, Историјски часопис: орган Историјског института САН, књ. III, 85–105.

Служба (1989): јером. Амфилохије Радовић (ур.): *Преподобни Рафаило Банатски – житије, служба, акатист*, Вршац: Банатски весник епархије банатске.

Србљак (1986): Епископ рашко-призренски Павле (ур.), *Србљак*, Београд: Свети архијерејски синод Српске православне цркве.

Српска Црква данас (1975): *Српска црква данас – њена прошлост и садашњост*, Београд: „Православље“, новинско-издавачка установа Српске патријаршије, свеска 5.

Стефановић, Будимир (1971): *Дуг признања протојереју Мирку Р. Павловићу (поводом 71. годишњице живота и 50 година плодног рада)*, Весник: орган главног савеза удруженог православног свештенства СФР Југославије, год. XXIII, бр. 531–532, 8.

Стојчевић, Павле (2010): *Да нам буду јаснија нека питања наше вере*, књига 2, Београд: Издавачки фонд СПЦ Архиепископије Београдско-Карловачке.

Столић, Хризостом (1989): *Православни светачник*, Крагујевац: Каленић – издавачка установа Српске православне епархије шумадијске.

**Ружица Левушкина
Милош Йованович**

ИЗДАТЕЛЬСКАЯ И ГИМНОГРАФИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРОТОИЕРЕЯ МИРКО Р. ПАВЛОВИЧА

В работе представлено гимнографическое творчество протоиерея Мирко Р. Павловича, а также его издательская деятельность. Если первым он начал заниматься в преклонном возрасте, то вторым занимался уже как молодой священник в Битоле, сотрудничая в том числе и с будущими святителями – Иоанном Шанхайским и Николаем Жичским. Приведены сведения как о его подлинных гимнографических текстах (полных службах, тропарях, кондаках и акафистах), так и о работе по редакции и дополнению уже существующих богослужебных текстов и издательству. Творчество протоиерея Мирко преимущественно написано на церковнославянском языке и хранится в частном владении, в виде разборчиво и красивым почерком написанных рукописей. Основная цель работы – стимулировать дальнейшее исследование, собирание и публикацию гимнографических текстов протоиерея Мирко Павловича, чтобы они заняли заслуженное место в одном из будущих гимнографических изданий и стали доступны для богослужебного употребления.